

S posmehom jo bo pahnil od sebe;
njene solze pa so bele.

S posmehom ga bo pahnila od sebe;
njegova želja pa je zvesta.

KAVARNA

Smiljan Rozman

Na majhnem trgu za mestno hišo, kjer je stal na pol podrt vodnjak, je bila kavarna. To je bila stara kavarna, še iz tistih časov, ko je bila na trgu promenada. Takrat so gostje posedali ob visokih oknih in opazovali mimoidoče. Poleti so potegnili čez pločnik široko platneno streho ter postavili mize. Toda od tega je že dolgo in na tistem trgu promenade že davno ni bilo več. Trg je bil pust. Po njem so se sprehajali golobi, ki so, če je šel kdo čez trg, vzleteli na bližnje strehe. Kavarna je životarila ob stalnih gostih. Prihajali so v kavarno ob določeni uri, posedeli v njej uro, dve ali več in zrlji na prazen trg z golobi. Če je šel kdo čez trg proti kavarni, so pomislili: »Zdaj prihaja Moran.« Ali pa: »Kovačeva je danes zamudila. Kako nemogoč plašč ima.«

Dopoldan ob enajstih je bila kavarna po navadi prazna. Le pozimi je prihajal zgodaj zjutraj študent z zamaščeno aktovko. Naročil je črno kavo in buljil v skripta do enajstih ali pa malo delj. Takrat so začeli prihajati iz šol profesorji in učitelji in pa odvetniki, novinarji, šefi in direktorji, ki niso mogli vzdržati do dveh v službah. Profesorji so po navadi prebirali inozemske časopise. (Ti so bili redno stari nekaj dni.) Učiteljice so pregledovale od uporabe strgane inozemske revije, v katerih so manjkale strani z na pol golimi filmskimi igralkami, in se morda že desetič opajale z reklamo za elastične steznike. Mimgrede so pogledale tudi domači ilustrirani list, kjer je izhajal ljubezenski roman v nadaljevanjih in ga prečitale. (Seveda, če so bile same.) Takoj ko je prišel zraven kdo drugi, so govorile: »Res ne morem razumeti, kako morejo tiskati takšno limonado. In to naj berejo otroci. Zastonj v šoli vse naše prizadevanje.«

Vsak stalni obiskovalec kavarne je imel svojo določeno uro prihoda, svoj določeni prostor in pijačo. Po navadi so gostje pili črno kavo; razen profesorja francoščine Ržena, ki je prihajal ob enih in popil

dvojni aperitiv, ker je imel slab apetit in se ni imel do dveh kam dati. Ob četrť čez dve je prišla v kavarno njegova žena in skupaj sta šla čez trg z golobi v bližnjo restavracijo na tretji menu.

Kovačeva je zmeraj sedela v kotu kavarne, od koder je bil lep pogled na razpadli vodnjak. Zelo rada je imela starine in nekega profesorja zgodovine, ki je živel poročen v sosednem mestu. Toda tega ni skoraj nihče vedel. Ure in ure je presedela v kotu kavarne, zrla vodnjak ali pa popravljala šolske naloge.

Vsi stalni gostje so se počutili v kavarni kot velika družina. Podobno so čutili, imeli so podobne življenjske probleme in podoben okus. Prav zaradi tega so si vsi izbrali prav to kavarno, v kateri se je čutil vonj po starih izgubljenih časih, po cilindrih in dolgih nabranih krilih.

V kavarni je stregel natakak Anton. Star natakak z lepimi navadami, počasno postrežbo in ploskimi nogami. Racał je počasi skozi kavarno s črno kavo v roki; ko je prišel do gosta, je rekel:

»Izvolite prosim!« R je zagrkaval. To ga je delalo še starejšega, še vljudnejšega. Nadaljeval je: »Kako se kaj počutite danes?«

Gost je rekel: »Kar dobro, samo če bi ne bilo tega želodca.«

»Da, tudi z mano je tako, res.« je rekel natakak Anton. Anton je imel vse bolezni svojih gostov. Če mu je Kovačeva rekla: »Danes me spet daje revma,« je odgovoril: »Res, tudi mene je začelo včeraj trgati.« Če je rekel upokojenec Drčar: »Ne vem, z mojimi ledvicami ni nekaj v redu,« je rekel natakak Anton: »Pravkar sem vam mislil reči. Tudi jaz čutim zadnje dneve v ledvicah bolečine.« Če je rekla Drvarjeva: »Joj, kako sem živčna,« je rekel: »Seveda, tudi jaz sem zadnje čase živčen, to je zaradi vremena.«

Gostom je ta Antonova navada ugajala. Ko so zvedeli, da tudi Antona tarejo podobne stvari, so se počutili mnogo bolje.

Ob enih je prihajala v kavarno gledališka igralka Dana Mrčunova, drobno dekletce z dolgimi lasmi. Zmeraj, kadar je vstopila v kavarno, so stalni gostje dvignili glave in se nalahko nasmehnili. Dana Mrčunova je bila njihova ljubljenska. Ob pogledu nanjo so se moški spomnili, da so v mladosti nekoč sanjali o takem dekletu z dolgimi lasmi, o dekletu, ki je umetnica in igra v pravem poklicnem gledališču. Potem so se poženili z navadnimi, vsakdanjimi ženskami, ki so morda nekoč pele v kakšnem mešanem zboru, kjer so se z njimi spoznali, ali pa igrale na predstavi prosvetnega društva Vdovo Rošlinko.

Dana Mrčunova je sedla v ložo ob tretjem oknu. Odprla je torbico, se nalahko napudrala in si popravila z rdečilom ustnice.

Zmerom z isto ljubko kretnjo, katero so vsi občudovali. Potem se je zagledala na trg. Nikoli ni ničesar brala, nikoli gledala slik.

Kadar je prišla Dana Mrčunova v kavarno, je študent pospravil skripta ter z boječimi koraki odšel skozi zadnja vrata in hodnik iz kavarne, samo da bi mu ne bilo treba iti mimo nje. Študent je bil vanjo zaljubljen.

Nihče izmed gostov ni mogel razumeti, kako more biti Dana Mrčunova prijateljica direktorja nekega podjetja. Direktor je bil dosti starejši od nje in prav nič ni pristajal mladi lepi umetnici. Direktor je prišel vedno malo kasneje. Postal je pred njeno ložo in vprašal: »Lahko prisedem?«

»Prosim, izvolite,« je rekla in se mu nasmehnila.

Vedno sta se vikala, kar je zelo čudilo goste kavarne. Natakhar Anton je nekaj dni o tem razmišljal in rekel garderoberki: »To delata zaradi tega, ker je on oženjen in ima tri otroke. Noče, da bi se kaj govorilo.«

»Zakaj pa potem prihaja sem? Saj ga vsak dan vidimo z njo.«

»To je nekaj drugega. Če se vikata, mislijo ljudje, da je vse v redu in da nista v intimnejših odnosih, razen teh tukaj, ki so rahlo prijateljski.«

Nekaj po drugi uri je prihajal v kavarno deček s košarico ovenelih rož in jih ponujal od mize do mize. Kovačeva je kupila zmeraj le spominčice. Ko jih je kupovala, je vprašala: »Po koliko so?«

»Šopek deset dinarjev, gospa.«

»Daj mi šopek, prosim!«

Deček ji je dal šopek.

»Koliko si star?«

»Devet let.«

»Imaš brate, imaš sestre, kaj dela očka?«

Vsak dan ga je to vpraševala. Zato jo je deček sovražil. Želela je spoznati njegov svet, čeprav je ni nič briga. Toda vedno se je premagal, ker je vedel, da bo gotovo kupila šopek spominčic.

Kasneje se je opravičevala natakharju Antonu: »Tako rada imam rože. Res.«

Anton je rekel: »Pravkar sem mislil reči, tudi jaz imam zelo rad rože.«

Tudi direktor nekega podjetja je kupoval Dani Mrčunovi rože. Njemu je bilo vseeno, kakšne so bile.

Dana Mrčunova mu je rekla: »Saj ni treba, toliko denarja ste že zmetali za rože.«

Direktor je hotel nekaj reči, pa se je zasmejal in zamahnil z roko.

Kasneje, popoldan, ko so zašli v kavarno tudi slučajni gostje in zaljubljeni pari, se je deček z rožami vrnil in še enkrat obredel kavarno. Po navadi je tokrat prodajal tudi srečke državne loterije. Vsi stalni gostje razen študenta in Kovačeve so kupovali srečke od dečka. Študent ni imel denarja, Kovačeva pa je menila, da deček ne prinaša sreče, ker prodaja rože. Do tega je prišla zato, ker je bila prepričana, da v sanjah blato prinaša denar, rože pa revščino. Bančna uradnica Tršarjeva, ki je bila tudi stara devica, je, preden se je odločila, katerega dne bo kupila srečko, skrbno pregledala v časopisu svoj horoskop tistega tedna. Ostali so po navadi kupovali srečke določenega dne v mesecu.

Proti večeru so začeli prihajati upokojenci. Ti so posedali v desnem kotu kavarne ob šahu, taroku in kanasti. Sedeli so ob navadni vodi, šklepetali s protezami, metali karte na zeleno pokrite mize in čakali orkester. Vsak večer je bil v kavarni koncert, po koncertu pa ples. Zvečer so zaradi tega prihajali tudi mlajši gostje. Toda tudi zvečer je le redkokdaj prišel kdo, ki ni redno hodil v kavarno. Glasba je dihala s staro kavarno, in čeprav so se glasbeniki trudili, da bi igrali moderni swing, je izzvenelo vse skupaj kot lahka Straussova glasba.

Pri koncertu so igrali stare melodije iz Leharjevih operet, včasih tudi venček narodnih in včasih tudi za bančno uradnico Tršarjevo njeno najljubšo pesmico »Adieu, mein kleiner Gardeoffizier«. Glasbeniki so dobro poznali stalne goste in njihove slabosti. Vsak gost je imel svojo priljubljeno melodijo, ki ga je spominjala na majski večer, na gledališko stojišče, na rdeče barske luči nekega velikega mesta, na obraz, ki je nekoč gledal skozi okno odhajajočega vlaka.

Plesati so začeli šele ob devetih. (Mlajši seveda). Starejši so še vedno gledali v svoje časopise in škilili čeznje na plesalce. Bili so tako navajeni drug drugega, da so se z lahkoto sporazumevali z očmi. Kovačeva je pogledala Tršarjevo, potem plesalko, spet Tršarjevo. Tršarjeva se je utrujeno nasmehnila in prikimala. Razumela je: »Ob-leka je preozka, vidijo se podveznice, skratka, nemogoče.«

Večina stalnih gostov kavarne je pila turško kavo, nekateri zaradi okusa, nekateri zaradi živcev, nekateri zaradi prerokovanj. Pre-rokovali so drug drugemu, vrteli v roki skodelico, razbirali in iskali v skodelici popackane like in govorili. Dobro so se poznali med sabo, zato je bilo to lahko, dobrohotno prerokovanje in vsak je hotel narediti drugemu uslugo s tem, da mu je prerokoval, da bo doživel še mnogo lepega, da bo dosti potoval in dobil dosti denarja. Ta prerokovanja niso nič stala, prinašala pa so v kavarno dobro voljo in občutek varnosti.

V kotu kavarne so igrali tarok Ržen, Drčar, Martinšček in Dolar. Igrali so vsak dan do zaključne ure. Niso se zmenili za glasbo in so dvignili poglede le takrat, kadar je glasba zaigrala kakšen divji komad, podoben jazzu. Skomignili so z rameni, se pomilovalno nasmehnili in tisti, ki je bil na vrsti, je vrgel karto ter rekel: »Afrika«. To omizje je igralo skupaj že dve leti in je le enkrat prenehalo za nekaj dni z igro. To je bilo takrat, ko je bila kavarna teden dni zaprta zaradi beljenja.

Zaradi tistega beljenja je malo manjkalo, da ni kavarna izgubila svojih stalnih gostov. Tiste dni so stalni gostje kavarne tavalj po mestu kot izgubljeni. Vsak dan so hodili gledat, kako napreduje delo. Kvartopirci so hoteli igrati v parku, tudi v gostilni pred mestno hišo so poskusili, pa ni šlo. Imeli so občutek, da so zašli v tuj svet, kjer jih ljudje, ki sedijo okoli njih, gledajo s čudnimi očmi, jih opazujejo in obrekujejo. Zato so tretji dan te poskuse opustili. Kovačevi je ostalo tisti teden nepopravljenih dve sto dvanajst zvezkov. Ržen je popival v sosednjem bifeju, ker se mu je zdelo, da se mu je apetit hudo poslabšal.

Korist od obnavljanja kavarne so imeli le natakar Anton, ki je šel loviti ribe, direktor nekega podjetja (ta je šel z igralko Dano Mrčunovo na službeno potovanje) in garderoberka kavarne, ki je šla na kmete k sorodnikom in se zredila za tri kilograme.

Čez teden dni so kavarno spet odprli. Stalni gostje so negotovo prihajali skozi vrata in sedali na stara mesta. Ozirali so se okoli sebe, se spogledovali in majali z glavami. Zdelo se jim je, da to ni več njihova stara kavarna s sivorjavimi stenami, v katere se je zajedel duh po plinu, kuhinjska sopara in tobačni dim. Le duh po plinu je ostal in še ta se je mešal z duhom svežega ometa. Natakar Anton je imel nov bel suknjič. In še ena novost je bila. Kavarna je dobila novega ravnatelja, majhnega čokatega človeka, ki je dvakrat na dan šel počasi skozi kavarno ter se narahlo priklanjal na levo in desno. Toda ta novost je goste najmanj motila, ker so bili tega navajeni. To je bil v treh letih že peti ravnatelj.

Skratka, imeli so nekakšen nelagoden občutek, da so se znašli na starem mestu, ki je dobilo nekaj novega, medtem ko so oni ostali nespremenjeni.

Kasneje, čez nekaj mesecev, so se tudi novo prepleskanih sten navadili. Vonj po svežem ometu se je izgubil in stene so se spet komaj opazno prevlekle s sivkastorjavo barvo.

Na trgu so se še zmeraj sprehajali golobi in v tretjem nadstropju druge ulice je neka ženska vsak dan ob dvanajstih klicala skozi okno

s hreščečim glasom: »Ivan, Ivan!« Potem je stepla krpo. Čez trg je stekel umazan deček in izginil v veži hiše. Preplašeni golobi so se spet vrnili na svoje mesto, v tretjem nadstropju se je zaprlo okno. Gostje kavarne so se spet zatopili v revije, časopise in prazne skodelice turške kave.

Le malokdaj se je kavarni kaj zgodilo. Morda takrat, ko je vrgel natakak Anton iz kavarne mladega fanta in dekle, ki sta plesala Rock n' Roll, češ da je to za staro kavarno nespodobno.

Morda takrat, ko je profesor Ržen izvedel, da ga žena vara z glavnim knjigovodjem podjetja, v katerem je delala. Ržen je takrat pil žganje iz vinskih kozarcev in nekega večera razbil vse, kar mu je prišlo pod roko. Žena je še vedno prihajala četrt čez dve ponj v kavarno. Potem sta šla skupaj v restavracijo na tretji menu. Proti večeru se je Ržen vrnil in nadaljeval s popivanjem, ne da bi ženi kaj rekel o zadevi. Natakak Anton je menil, da ne uredi zadeve zaradi tega, da bi imel še nadalje vzrok za popivanje in da bi užival v svoji nesreči. Garderoberka se je temu čudila in rekla: »Jaz raje uživam v tuji nesreči in ne v svoji.« Natakak Anton pa ji je rekel, da je ona velik sebičnež in da se je nad njo razočaral.

Morda se je zgodilo nekaj takrat, ko ni bilo Dane Mrčunove nekaj dni v kavarno in ko so šepetali, da so jo odpeljali v bolnico. Mesec dni za tem se je direktor nekega podjetja ločil od žene in se vpisal v gledališki abonma red C.

Toda prav gotovo se je nekaj zgodilo nekega pustega navadnega dne.

Gostje kavarne so prebiralali revije, časopise, zrlj v skodelice črne kave in v sive oblake, ki so viseli nad trgom z golobi. Kvartopirci so s težavo lenobno metali karte in študent je že desetič čital dve sto trinsedemdeseto stran skript ter se proti koncu strani zmeraj zalotil, da razmišlja o Dani Mrčunovi, nad katero je bil po zadnjem dogodku hudo razočaran.

Natakak Anton je prinesel Kovačevi turško kavo.

Kovačeva je rekla: »Oh, Anton, je močna? Danes sem tako potrebna močne kave. Ne vem, kaj je danes z mano. Kar stiska me povsod, kar stiska.«

Natakak Anton se je rahlo priklonil: »Da, pravkar sem vam mislil reči. Tudi z mano je danes nekaj podobnega.« Šel je pred prvo okno in se zazrl na trg z golobi. Iz kuhinje se je slišalo žvenketanje jedilnega pribora. Nekdo je skušal prižgati radio, pa je po hreščanju zvočnika to misel opustil in radio zaprl. Kovačeva je srknila požirek kave in pod šolsko nalogo nekoga napisala: »Nezadostno.« (Danes je

izredno strogo ocenjevala). Direktor nekega podjetja je rekel Dani Mrčunovi: »Zdravnik je rekel, da je vse v redu.« Ona mu je odgovorila: »Oh dragi, če bi vedel, kakšne bolečine so to bile. Nikoli bi ne želela doživeti več kaj takega. Tako sem bila v skrbeh, dragi. Srce se mi razkraja.« Zadnji stavek si je izposodila iz tretjega prizora v prvem dejanju drame, katero so takrat igrali v gledališču.

Dolar je vzkliknil: »Pagat ultimo!« in vrgel karto.

Neka lepo oblečena dama, ki je bila po potrebi tudi prostitutka, je prerinjavala iz inozemske revije kroj za novo obleko.

Natakar Anton je zakašljal.

Vsi so ga pogledali. On je samo narahlo pokimal z glavo in pokazal z očmi na trg. Po sredini trga je šel počasi postaren, droben možak. Roke je imel potisnjene globoko v žepih, tako da mu je bil predolgi suknjič ob bokih zmečkan in da so se mu hlače na petah dotikale tal. Postal je sredi trga, gledal nekaj časa golobe, pljunil in odšel naprej proti mestni hiši. Gostje so spet pogledali natakarka Antona. Ta je skomignil z rameni, kar je pomenilo: »Ne vem, kdo naj bi bil. Nikoli ga nisem videl. Čuden človek.« Gostje so prikimali: »Resda.«

Do večera so že vsi pozabili na možaka. Toda nemalo so se začudili, ko so ga drugi dan spet zagledali. Možak je šel počasi čez trg v svojem smešnem klobuku s širokimi krajci, postal pri golobih, pogledal v kavarno in se izgubil za vogalom mestne hiše. Kovačeva je namignila natakarku Antonu. Ko je prišel k njej, ga je vprašala: »Kdo je ta možak?«

Natakar Anton je skomignil z rameni: »Ne vem, nimam pojma.«

»Le od kod je. Gotovo ni iz našega mesta.«

»Nimam pojma.« Antonu je bilo nerodno, ker le redkokdaj ni znal odgovoriti gostom na vprašanja. »Vprašal bom zvečer garderoberko, ona pozna veliko ljudi.«

»Prosim,« je rekla Kovačeva in se mu nasmehnila. »Bodite tako dobri.«

Tisti popoldan ga je še pet gostov vprašalo, če pozna možaka in vsem je odgovoril enako. Nazadnje se mu je že zdelo vse skupaj preneumno in komaj je čakal garderoberko. Toda zelo je bil razočaran, ko mu je garderoberka povedala, da ne pozna nobenega možaka v dolgem suknjiču in v klobuku s širokimi krajci. Potem je hodil od gosta do gosta ter se opravičeval: »Na žalost, nisem izvedel, nihče ga ne pozna, tudi garderoberka ga ne pozna.«

Gostje so tretji dan nestrpno čakali možaka. Bili so prepričani, da bo prišel, ker če je prišel dvakrat, bo prišel tudi tretjič. Pričakovali

so ga z rahlo bojaznijo. Možak se jim je zdel rahlo skrivnosten, vedeli so, da je tujec in s tujci nima človek največkrat kaj početi, ker se drugače obnašajo, drugače mislijo kot domačini. Toda proti večeru so se oddahnili. Možaka ni bilo. Natakár Anton je vesel rekel Kovačevi: »Gotovo se je le za kratek čas ustavil v našem mestu. Zdaj je že odpotoval.«

»Bil je posrečen možak,« je rekla Kovačeva, čeprav ji možak ni prav nič ugajal. Toda zdaj, ko je bila prepričana, da ga ni več v mestu, ko ni čutila več nobene bojazni, je to lahko rekla.

Četrtega dne popoldan, ko je sonce viselo nad mestno hišo, pa je natakár Anton spet nenadoma zakašljaj, glasneje kot po navadi. Vsi so pogledali na trg. Sredi trga je stal možak in krmil golobe. Bil je v karirastem svetlem jopiču, v žametastih hlačah, v dosti prevelikih čevljih. V roki je držal velik kos kruha in ga počasi drobil. Golobi so se gnetli okoli njega, se topli za kruh, vzletali do bližnjega žleba, se vračali k njegovim nogam. Mož je smeje počasi drobil kruh. Ko ni imel več kruha, je razširil roke, kot da bi se opravičeval, ter odšel s počasnimi koraki s trga.

Kovačeva je komaj opazno siknila skozi zobe: »Bedak, kdo mu je dovolil.« Nekaj podobnega so čutili v sebi tudi ostali gostje kavarne. Začutili so, da je prišel v njihov svet nekdo nepoklican, ne da bi jih vprašal, če mu to dovolijo.

Zvečer je natakár Anton povedal o možaku tudi drugim gostom in vsi so se strinjali, da je to nezaslišano in da nima mož nobene pravice stati na trgu in hraniti golobe.

Z napetostjo so čakali drugega dne. Vsi razen glasbenikov; ti niso bili dovolj prizadeti in niso jemali teh stvari resno.

Drugi dan je prišel mož ob isti uri. To se je zgodilo tudi tretji dan. Tretji dan so moža že vsi sovražili. Že leta so sedeli v kavarni, hodili čez trg in opazovali golobe. Toda nikomur ni prišlo na misel, da bi jih hranil.

Gledali so možaka skozi okna kavarne, nihče pa si ni upal iti na trg in mu reči, naj pusti golobe pri miru.

Natakár Anton je rekel: »Naj mi samo pride v kavarno.«

Tudi drugi so mislili podobno: »Na trgu naj le bo, če pa pride sem...«

Četrtega dne je možak res prišel. Prišel je ob devetih, ko je violonist igral Montijev čardaš in so bili gostje zaverovani v njegove dolge prste, ki so kot beli črvi poskakovali po vratu violine. Prišel je tiho, sedel za mizico ob vratih in prisluhnil. Violonist je končal, gostje so ploskali, in ko je postavil gosli na klavir, so spet vzeli v roke časopise

in revije in spet odprli usta. Takrat je natakar Anton zakašljaj. Prav tako je zakašljaj kot tisti dan, ko je prvič zagledal na trgu možaka. Ljudje so dvignili glave in ga pogledali. Pokazal je z očmi proti mizi. Gostje so mu odobravajoče pokimali. Počasi je šel proti možaku.

Ko je prišel do mize, je vprašal: »Želite, prosim?«

»Dvojni calvados.«

»Mislite sadjevec?«

Mož je skomignil z rameni: »No, pa sadjevec.«

Ljudje, ki so slišali pogovor, so se spogledali. Nihče v tej kavarni ni nikoli naročil calvadosa. Natakar Anton je krenil proti kuhinji, kjer je bila točilna miza, in gostom komaj opazno pomežiknil. Vračal se je s kozarcem žganja. Postavil je žganje na mizo in rekel:

»Petdeset dinarjev, prosim.«

Možak ga je začudeno pogledal, vzel iz žepa zmečkan tisočak in plačal.

Ljudje so zašepetali: »Še denarnice nima. Kdo ve, če ima osebno izkaznico. Potepuh. Prav gotovo potepuh. In ta si je upal...«

Natakar se je vračal k točilni mizi. Mož je dvignil kozarec in izpil.

Vsi so pomislili: »Pijanec, kako samo pije,« čeprav so oni pili na isti način.

Takrat se je dvignil izza mize Dolar, odložil karte in šel počasi po sredini kavarne proti možaku. Možak ga je opazil šele takrat, ko je stal Dolar pred mizo. Pogledal ga je ter se nerodno nasmehnil.

Dolar ga je vprašal: »Vi krmite golobe?«

Možak mu je rekel: »Mimogrede, tako za kratek čas hodim na trg.«

»Dobri golobi.«

»Da.«

»Prijeten trg za golobe, kaj ne?«

»Prijeten trg.«

»Lepi golobi. In tisti golob?«

»Kateri?«

»Tisti, ki ste ga ukradli.«

»Nobenega goloba nisem ukradel. Motite se.«

»Na trgu smo imeli črnobelega goloba. Odkar krmite golobe, ga ni več.«

»Motite se, kaj bi z golobom. Krmim jih, ker imam rad žival. Posebno golobe.«

»Nekdo vas je videl.«

»Kaj je videl?«

»Da ste ga ukradli.«

»Motite se, morda je bil kdo drugi. Zamenjal me je z drugim.«

»Prav vi ste bili. Zgrabili ste ga za vrat in skrili pod ta mahedravi suknjič. Prav vi ste bili tisti kradljivec.«

Možak se je počasi dvignil in vprašal: »Kaj sploh hočete?«

»Nič, pustite naše golobe pri miru.«

»Kako vaše?«

»Skratka, naše. In vrnite goloba.«

»Zamenjujete me z drugim.«

»Ne, nikakor. Vi ste tisti kradljivec, podlež in potepuh.« Dolar se je zravnal, da je bil za glavo večji od možaka. »Izginite iz kavarne!«

»Kako, zakaj?«

»Zato,« je rekel Dolar in udaril možaka pod brado, da je padel med stol in mizo. Ko se je možak dvignil, ga je udaril še trikrat. Potem ga je pustil, da je sedel. Možak je vzel robec in si ga pritisnil na nos, ker mu je tekla kri.

Pogledal je Dolarja in tiho vprašal: »Zakaj, zakaj vse to? Le po naključju sem prišel na trg in v kavarno.«

»Vem. Kar tako. Drugič ne prihajajte.«

Ljudje so pokimali.

Takrat je natakar Anton pripeljal skozi kavarno stražnika. Pokazal je na možaka in rekel: »Ta je.«

Ljudje so prikimali.

»Res?« Stražnik je pogledal možaka in Dolarja.

Možak je zrl v mizo, se komaj opazno nasmehnil in zmajal z glavo.

»Zdaj še laže,« je rekel Dolar.

Stražnik se je obrnil k možaku: »Pojdite z mano. Pogovorili se bomo na postaji.«

Dolar pa: »Rekel mi je svinja in me kar na lepem napadel.«

Stražnik je prikimal. »Dvignite se! Greva!«

Možak se je počasi vzdignil in pogledal po kavarni, kot da bi nekoga iskal. Vsi so ga gledali v oči, ne da bi skrivali pogled. Videl je, da nima kaj iskati, ter počasi odšel pred stražnikom iz kavarne.

Ko sta šla čez trg, je orkester zaigral »Čardaško kneginjo«, Dolar pa si je šel umit roke. Ljudje iz kavarne so se počutili spet varne in Kovačeva je komaj opazno dvignila zaveso ter pogledala na trg, čez katerega sta šli stražnikova in možakova senca. Potem se je obrnila proti kuhinji, kamor je šel Dolar in šepnila: »Dolar, kakšen fant. In tisti nesrečnej, le od kod je prišel, potepuh.«

Po tistem dnevu se ni gotovo nič več zgodilo. Kavarna je spet zaživela staro življenje. Golobi so se sprehajali po praznem trgu in

sedali na žlebove hiš. Dana Mrčunova in direktor nekega podjetja sta šla z Mercedesom na ženitveno potovanje, študent pa v bližnji sanatorij za tuberkulozne. Prihajali so topli dnevi in pred kavarno so poveznili široko pisano streho in pod njo postavili mize in stole. Toda le malokdo je sedel pred kavarno. Vsak se je držal svojega mesta, se izživljal v svojem poslu in od časa do časa pogledal na trg ter čakal, kdaj bo žena iz tretjega nadstropja poklicala Ivana.

In zmeraj, kadar so opazovali golobe, so se spomnili na drobnega možaka, spomnili z rahlo bojaznijo, da bi morda spet ne prišel nekdo, ki bi začel hraniti golobe, in da bi se spet kaj ne pripetilo.

ORSAT VELIKI IVA VOJNOVIĆA

Isidora Sekulić

Dne 5. aprila letos je umrla v Beogradu ena naj-inteligentnejših srbskih žena, pisateljica in esejistka Isidora Sekulić. Vzgojena v prvem desetletju tega stoletja na tujih univerzah, predana študiju naravoslovja, filozofije in književnosti, še bolj pa rastoča v sebi pod fermenti, ki so jih tej izrazito kontemplativni in rahlo-čutni ženski naturi dajale lastne meditacije, je v teh osemdesetih letih, kar jih je preživela, z redko intenzivnostjo doživljala vse viharno palovanje časa in velike spremembe svojega domačega okolja. Njeno delo je v jedru en sam monolog samotne, vendar nikakor ne izolirane in vase zaprte duše, življenjska izpoved ka'eksohen tudi v spisih, ki se zde usmerjeni v nadosebno objektivnost. »Pisma iz Norveške« so izšla v zgodovinsko usodnem letu 1914; najžlahtnejši sad njene zrelosti, tri knjige »Zapisov«, pa so izšle v času druge nemške okupacije Beograda in v svetu nove, revolucionarno pojmovane svobode. Vmes med tema kažipotoma Sekulićinega življenja so nastala ne posebno številna, vendar pa žlahtna pripovedna dela, kakor sta n. pr. »Djakon Bogorodičine crkve«, »Kronika palanačkov ži-vota«, ta evokacija stare Vojvodine, nadalje »Zapisi iz moga života«, študija o Njegošu in prevodi iz svetovne književnosti. Pred njeno osemdesetletnico je izšla knjiga izbranih esejev »Mir in nemir«.

Pomen njenega dela je še vedno premalo ocenjen; izražajo ga samo presplošne literarnozgodovinske sodbe in širijo občudujoča mnenja častilcev te nadpovprečne intelektualke, ki si je umela tudi v starosti ohraniti priključek na vse, kar je v njeni domovini in v svetu